

M A R K K U
P Ä Ä S K Y N E N

AURINKO
EI LIIKU

TAMMI

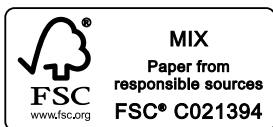
Markku Pääskynen

AURINKO
EI LIIKU

TAMMI

HELSINKI

Tekijä kiittää Alfred Kordelinin säätiötä, Taiteen edistämiskeskusta ja WSOY:n kirjallisuussäätiötä taloudellisesta tuesta. Kiitos kuuluu myös Väinö Tannerin säätiölle, joka mahdollisti residenssityöskentelyn Mazzano Romanossa lokakuussa 2019. Ja suuri kiitos Tuovi Sivoselle lauseesta ”anna vieraiden varjojen kulkea mykkinä ohitsesi”.

Lainausten suomennokset tekijän.

© MARKKU PÄÄSKYNYN JA TAMMI 2020
TAMMI ON OSA WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖTÄ
ISBN 978-952-04-1303-3
PAINETTU EU:SSA

Sailalle

Sielu on kuolematon, ja se liikkuu alati kuten aurinko.

ALKMAION (DIOGENES LAERTIOKSEN MUKAAN)

Aurinko ei liiku.

LEONARDO DA VINCI

*Aurinko ei ole ruumiillisten olentojen asuttama piste
vaan kokoontumispaikka ylimmille Hengille,
jotka säteilevät ajatteluaan muiden maailmojen lävitse
ja ohjaavat muita maailmoja vähemmän kehittyneiden
Henkien kautta universaalin nesteen välityksellä.*

ALLAN KARDEC

I .

Jotkut näkevät kasvoja esineissä, kallioissa, hyönteisissä ja kasveissa eivätkä mahda sille mitään. Jotkut jäävät leikkimään sitä leikkiä jonka muut ovat hylänneet. Jotkut kuvittelevat että heidän sanansa, loitsunsa ja taikansa teppivät toisiin ihmisiin, kohtaloon tai aiheuttavat muutoksia säätilassa. Heidän mielestään tämän maailman takana on toinen maailma joka ei näyttäydy aisteillemme. Se ei näyttäydy meille vaan heille: on vaikea sanoa onko heillä poikkeuksellisia kykyjä vai ovatko he vain kolhiintuneita, samoin on vaikea sanoa haluavatko he olla sellaisia.

– Huomenta kulta, nukuitko hyvin? Maria kysyi Aarnelta.

– Nukuin, Aarne vastasi.

– Näitkö unia?

– Näin. Mä näin unta että mä olin suuri hämähäkki ja mä tein hämähäkin tehtäviä. Mä pyöritin lankaa ja kudoin verkkoa. Kun verkko oli valmis se olikin tämä kylä. Mulla oli kahdeksan silmää ja kahdeksan kättä ja niissä kaikissa käsissä oli mun nivelet ja kynnet. Mä olin kutonut oikeasti koko kylän, olin siinä keskellä ja ajattelin hämähäkin ajatuksia.

– Upea uni. Onko kello noin paljon? En huomannut. Sinun pitää lähteä ettet myöhästy koulusta.

Aarne kiitti, nousi pöydästä ja katosi huoneeseensa. Maria keräsi likaiset astiat pöydästä, jätti ne tiskialtaaseen ja pysähtyi ikkunan eteen.

Viime vuoden toukokuussa me olimme olleet retkellä joen rannassa. Me olimme istuneet viltillä ja syöneet eväitä. Äkkiä Hanna oli huudahtanut ja osoittanut sormella läheiseen pusikkoon. Sieltä heijastuivat auton ajovaloumpiot ja etusäleikkö. Olin mennyt katsomaan mistä oli kysymys, lähestynyt autoa ja todennut että se oli takaosastaan aivan palanut. Aarne oli yhtäkkiä pyytänyt että tulisin takaisin. Älä mene sinne, hän oli sanonut kovaan ääneen, isä, älä mene sinne. Palasin ja kysyin Aarnelta miksi en saisi mennä tutkimaan autoa. Koska takakontissa on jotain mustaa, Aarne oli vastannut.

Ilma tuoksui raapaistulta tulitikulta. Linnut eivät lakanneet laulamasta. Hanna ryysti mehua silmät kiinni. Varhaiset lehdet kahisivat ja mäntyjen oksat. Joki virtasi hitaasti niin kuin ennenkin. Huomasin että Aarne jotenkin sulkeutui. Katsoin vaimoani ja tajusin että hän näki saman.

– Mä menen, Aarne huusi eteisestä.

– Onko sinulla puhelin ja avaimet mukana? Emme ole välttämättä kotona kun pääset, Maria sanoi.

– On on, tsau vaan, Aarne sanoi ja lähti.

Ikkunasta näkyi tammikuisen aamun tasaisen sininen hämärä. Lehdeettömät puut, Vanha Turuntie, matalat naapuritalot, kauempana paloaseman torni ja tähdet. Pakkasta oli kymmenen astetta, illallakin olisi saman verran ja päivä, se oli pelkkä valonvälähdys taivaanrannassa. Maria pukeutui ja lähti häkin. Matkalla töihin vaimoni varmasti ajatteli Aarneä. Koulu sujui hyvin, Aarne käyttäytyi kuin kuka tahansa kolmetoistavuotias poika, hän oli yleensä iloinen ja tyytyväinen, hänellä oli kavereita ja harrastuksia, ei hänestä pitäisi olla huolissaan.

Me olimme soittaneet poliisille ja ilmoittaneet että joen rannassa lojui palanut auto. Myöhemmin selvisi että

poliisi oli käynyt auton luona ja eristänyt sen teipillä. Vasta seuraavana päivänä kun autoa oli tutkittu tarkemmin sen takakontista löytyi hiiltynyt ruumis.

Aarne oli tiennyt sen.

Toukokuisen eväsretken jälkeen hän muuttui. Edelleen hän oli sama poika kuin ennenkin mutta toisinaan hän näytti aavistavan asioita tai tietävän jotain etukäteen. Aamiaispöydässä Aarne saattoi yhtäkkiä sanoa: Hanna, ole varovainen sen lasin kanssa. Se tapahtui noin kaksi sekuntia ennen kuin lasi todella kaatui ja ilmassa tuoksui raapaistu tulitikku. Ne olivat pieniä sattumuksia joihin ei kiinnittäisi huomiota elleivät ne olisi toistuvia ja arvaamattomia.

– Minusta tuntuu etten enää tunne Aarnea, Maria sanoi kerran minulle kun olimme menossa nukkumaan.

– Aarnella on alkanut murrosikä, vastasin.

– Tiedän. Mutta toisinaan mietin että mistä se poika tietää että jotakin tapahtuu. Ja sitten se tapahtuu.

– Voi se olla sattumaakin.

– Ai se että niin käy oudon usein?

– Voi se silti olla sattumaa.

– Kyse voi olla neurologisesta häiriöstä.

– Vaaratonta se ainakin on.

– Mistä sinä tiedät?

– En tiedäkään. Mutta Aarne on ihan tavallinen poika. Sitä paitsi olen miettinyt samaa.

– Että Aarnessa on jotakin vikaa?

– Ei vaan että Aarnella on erikoinen ominaisuus jota me emme pysty selittämään. Poikaa tutkittiin syksyllä eikä mitään löytynyt, kyllä sinä sen tiedät. Ei sähköhäiriöitä aivoissa, ei sairauksia, ei poikkeavia arvoja, ei kasvainta, ei mitään.

- Sinä et ota tätä tosissasi.
- Otan, mutta en myöskään ole huolissani.
- Sinä se et ole mistään huolissasi.

Tällä hetkellä Maria pysäköi koulun parkkipaikalle ja astuu ulos. Hänen työpäivänsä alkaa.

Aarnen koulupäivä on samaan aikaan. Olen vienyt Hannan päiväkotiin ja palannut taloomme. Jään pariaksi tunniksi nukkumaan. Minulla ei ole kiire mihinkään.

2.

Päivä oli valjennut kun heräsin. Aurinko paistoi pilvettömältä taivaalta ja tuntui kuin kirkas lumi valaisisi maailman. Talvi vaelsi ylenpalttisen sädehtivänä kulkueena ikkunan takana. Vedin villasukat jalkaan, tassuttelin keittiöön, lusikoin kahvia mutteripannuun ja siirsin pannun liedelle. Kahvia odotellessani tiskasin, kuivasin astiat ja panin ne kaappiin. Viime keväästä saakka monet aamut olivat alkaneet näin. Kun kahvi oli valmis kaadoin kupillisen ja ryhdyin selaamaan työpaikkailmoituksia.

En ollut surullinen, en lamaantunut enkä vihainen. Olin toiveikas.

Yllätykseni löysin sopivalta tuntuvan ilmoituksen. Mäntypuiston koulu etsi suomenkielistä erityisopettajaa. Lähetin hakemuksen liitteineen ja tajusin jälleen kuinka lannistavaa on koulutetun ihmisen kerjätä työtä kuukausikaupalla, anella ympäriinsä, kuulla kuinka sinua palvellaan hetkisen kuluttua ja oivaltaa että se hetkinen saattaa kestää tunnin koska asiakaspalvelussamme on tällä hetkellä ruuhkaa.

Join kahvin loppuun, pukeuduin ja lähdin ulos. Ehkä johtuu säästä, minä mietin, että olen pitkästä aikaa iloinen. Lähikoivussa varis räkäisi neljä kertaa erikoisen korkealla äänellä. Sille vastasi käheästi toinen varis jostain kauem-

paa ja vielä kauempana vastasi kolmas. Pian nelinkertaisia rääkäisyjä kuului joka puolelta ja linnut alkoivat parveilla. Ne kokoontuivat paloaseman taakse suureen mäntyyn, ne tunsivat toisensa, osasivat merkit ja olivat samaa vanhaa kylän väkeä. Ne tekivät kaiken yhdessä, ne raakkuivat ja lähtivät yhtäaikaa merenlahden suuntaan. Päätin kulkea lahden rantaan itsekin, useat hiihtoladut ja polut johdattivat sinne. Hangella kulki erilaisia eläinten jälkiä, en tunnistanut niitä kaikkia, seudulla liikkui paljon tuntemattomia eläimiä joista jäi vain painaumat lumeen. Muuten kylä oli hiljainen niin kuin talviset kylät ovat. Ei tuullut. Jossain metsien uumenissa haukkui koira. Muistelin toukokuista eväsretkeä. Me olimme ostaneet vanhan puutalon ja tulleet tutustumaan kylään johon muuttaisimme kesäkuussa. Palaneen auton arvoitus selvisi viikkoja myöhemmin uutisista. Miehen murhasta epäilty pariskunta jäi kiinni muutamassa viikossa, heidät vangittiin ja tapaus unohtui. He olivat kamalan nuoria kaikki, sekä murhaajat että murhattu, minua suretti se hiiltynyt nuorukainen ypöyksiin siinä kurjassa autonromussa joka oli hänen omansa. Silloin tällöin Maria ja minä puhuimme siitä mutta vain siksi että Arne oli tiennyt mitä auton takakontissa oli. Hannalle ei kerrottu mitään eikä Arne puhunut asiasta, vaikutti siltä ettei hän muistanut sitä enää.

Poltettu mies, kaatunut maitolasi ja kaksi sekuntia, aina kaksi sekuntia ennen ja sitten raapaistun tulitikun tuoksu.

Olin käynyt kävelyllä lähes päivittäin usean kuukauden ajan. Kylän varikset tunnistivat minut jo, samoin koirat ja ehkä jänikset. Olin huomannut että jos reitit merkitsisi karttaan tuloksena olisi hämähäkinverkon kaltainen kuvio kylän ympärillä. Keskellä oli kotimme. Ja vanhassa puutalossamme kuului vieläkin humina joka oli peräisin metsästä.

3.

Illalla kun Hanna ja Aarne nukkuivat me puhuimme tulevaisuudesta. Sanoin että minulla on vahva tunne siitä että saisin töitä Mäntypuiston koulusta. Sitten meillä olisi varaa kunnostaa punainen aittarakennus, Maria sanoi, tai me voisimme tehdä kesällä ulkomaanmatkan. Juttelimme näistä haaveista. Aitan ikkunat oli peitetty vanerilevyillä, rakennus oli lähes tyhjä eikä sille ollut tehty mitään muuton jälkeen. Kaikki liikenevä aika ja raha oli käytetty asuintalon korjaamiseen. Lopulta me olimme sitä mieltä että loma olisi paras ratkaisu, remonteista olimme saaneet tarpeeksemme, niitä voisi tehdä loputtomiin sitten kun lapset olisivat isompia. Kävimme nukkumaan. Talo oli sentään lämmin. Se naksahdelti tuulessa ja pakkasessa, tuulenpuuskat vihelsivät hormoneissa ja ikkunoissa. Myöhäinen tammikuinen yö oli tummansininen, arjen kulku joskus kuin lapsen leikki: symmetriaa, oikullisia sääntöjä ja yksitoikkoisuutta.

Niin toistuivat talviset päivät, talviset illat, siniset yöt ja hämärät aamut.

4.

- Isä? Hanna sanoi eräänä iltana.
- Mitä?
- Kerro taas se autiomaajuttu.
- Mikä autiomaajuttu?
- Se akama.
- Ai Atacama?
- Niin se. Mä en vaan muistanut sen nimeä.
- Kerron mutta sitten sinun täytyy ruveta nukkumaan.
- Mä lupaan.
- Atacaman aavikko on kaksi kilometriä merenpinnasta kohoava valtava maa-alue jossa vuorottelevat hiekkakentät, laavatasangot ja suola-altaat. Siellä ei sada juuri koskaan sillä rannikon vuoret estävät sumun pääsyn ja idässä taas Andit torjuvat pilvet ja kosteuden. Kerrotaan että joillakin seuduilla ei ole satanut koskaan, ne ovat pelkkää liekehtivää tasankoa jossa ei kasva edes kaktuksia, ei punakoisoa eikä piikkiunikoita. Näin autioita kivitaloja joissa oli asuttu sata tai tuhat vuotta sitten. Kuka kumma on suunnitellut sellaisen autiomaan ja miksi? Sitä mietin silloin, korpit vain lentelivät taivaalla ja sanoivat kvaar, kvaar. Silti Atacamassa on asustanut vaeltavia kansoja tuhansien vuosien ajan. Eräät ovat kovertaneet maahan suuria kuvioita jotka erottuvat parhaiten ilmasta käsin, tunnetuin niistä on

Atacaman jättiläinen joka löydettiin hiukan ennen kuin minä kävin Antofagastan kaupungissa. Olenhan kertonut sinulle kuinka päädyin Antofagastaan?

– Joo, kyllä mä muistan.

– Se oli monta vuotta sitten. Sinä et ollut syntynyt. En ollut tavannut äitiäsi. Minä olin nuori, olin tullut kaupunkiin junalla etelästä niin kuin muistat ja mennyt ensi töikseni kahvilaan syömään. Osasin sen verran espanjaa että sain tilattua ruokaa. Viereisessä pöydässä istuva vanhempi mies kysyi tarvitsinko apua. En tarvinnut. Aloimme jutella. Hänen nimensä oli Raúl ja hän kertoi valtavasta maataideteoksesta jota oltiin paraikaa toteuttamassa. Minä halusin nähdä autiomaan. Se oli vuonna yhdeksänkymmentäkolme. Ajattele Hanna, siitä on monta vuotta. Raúl kertoi että autiomaahan tehtiin puskutraktoreilla kolmen kilometrin pituista ja monen sadan metrin levyistä lausetta joka näkyisi melkein avaruuteen saakka. Muistan sen vieläkin. Olenhan kertonut mitä tarkoittaa ”ni pena, ni miedo”?

– Ei tuskaa, ei pelkoa.

– Katsos, sinä muistit sen.

– Muistan mä nyt sen, sä olet kertonut tuon jutun

monta kertaa. Ja Aarne kerran näytti mulle kuvan siitä kun mä pyysin varmaan sata kertaa.

– Raúl sanoi sitä makrorunoudeksi.

– Mitä se tarkoittaa?

– Suurikokoista runoutta.

– Mitä muuta siellä autiomaassa oli?

– Luita. Paljon vaalenneita kotieläinten luita. Raunioita ja vanhoja esineitä. Ruukun sirpaleita. Muovijätettä. Vaeltavia kiviä. Suolaa, tuhkaa ja metallia. Mutta nyt sinun täytyy nukkua. Huomenna on maanantai ja meillä kaikilla on aikainen herätys.

– Hyvää yötä isä.

– Hyvää yötä Hanna.

5.

Helmikuussa oli talviloma. Emme lähteneet minnekään. Pysyttelimme kotona ja kävimme Kurunlahden jäällä hiihtämässä. Maria hiihti kärjessä, minä pidin peränpitäjän paikkaa. Kun katsoin taakse näin että olimme tulleet kauas, kun katsoin eteen näin että lahti oli jäässä merelle saakka. Miten teräksinen jää oli, miten ilmavaa lumi sen päällä. Taivas oli sininen, hanki hohti eikä pilviä ollut. Teimme asioita joita monet perheet tekevät: odotimme kevättä, laitoimme yhdessä ruokaa, siivosimme, istuimme television ääressä ja nukuimme kunnes heräsimme uuteen päivään joka muistutti edellistä.

- Viipaloitko tomaatit ja kurkut, Aarne? Maria pyysi.
- Voin mä.
- Kiitos. Ole sitten varovainen sen veitsen kanssa.
- Mihin ne tulee?
- Salaattiin.
- Äiti, olenko mä välillä kuollut?
- Et, sinä olet hyvin elävä poika.
- Mä joskus menen rajan taa.
- Mutta se kestää vain hetken. Sinä pääset aina sieltä pois. Se ei ole kuoleman raja, se on tietoisuuden raja.
- Ai että mä olen joskus tiedoton?
- Siltä se minusta näyttää vaikka silmäsi ovat auki. Et

ole täällä vaan siellä. Nurjalla puolella. En minä tiedä missä sinä käyt.

- Mihin mä nämä laitan?
- Otatko lasikulhon tuosta alakaapista.
- Tuleeko tähän muuta?
- Mitä sinä haluaisit?
- Vaikka paprikaa. Mä tykkään paprikasta.
- Sehän sopii hyvin.
- Hanna sanoo aina pappikaa.
- Enkä sano, Hanna sanoi.

Hanna ja minä istuimme keittiössä ja katsoimme Marian ja Aarnen puuhia. Meillä oli lumitöistä punaiset posket. Pöytä oli katettu ja aloimme syödä.

- Menet sä isä töihin? Aarne kysyi.
- Kyllä minä menisin mieluusti.
- Mitä sä tekisit siellä?
- Opettaisın lapsia ja nuoria koulussa niin kuin ennenkin.

– Ai niin kuin äiti?

– Niin kuin äiti.

– Mä en melkein muista kun sä kävit aina töissä, Hanna sanoi.

– En melkein minäkään. Minun täytyy varmaan ajaa parta. Näytän pörheältä ketulta.

– Ei kun sä näytät karhulta vaikka sä et ole lihava, Hanna sanoi.

– Olenko minä niin laiha?

– Ei vaan sä et ole lihava, mähän sanoin.

Illalla katsoimme elokuvan jossa Bill Murray eli saman päivän pikkukaupungissa yhä uudestaan ja uudestaan. Me olimme nähneet sen varmaan neljästi mutta aina se tuntui yhtä hauskalta ja painajaismaiselta. Söimme pop-

kornia suuresta kulhosta ja nauroimme samoissa kohdissa. Ajattelin että elokuva on tarkoituskkin katsoa monta kertaa ja sanoin sen ääneen. Myöhemmin lapset menivät nukkumaan, Mariakin meni. Lepäsin hetken valveilla Marian vieressä, en saanut heti unta, musta tähdikäs taivas näytti tekevän kuvun kotimme suojaksi ja minä vain makasin siinä alla.

Sunnuntaiaamu tuli nopeasti. Me kaikki heräsimme yhtäaikaa. Avasin ikkunan ja kevättä ennustava auringonpaiste toi tullessaan näiden seutujen tuoksun: raudan ja kivihiilen. Siitä tuoksusta minä sain päähänpiston että lähtisimme autoretkelle Fiskariin, ehkä Anskuun tai Pinjaisiin.

Söimme aamiaisen, pukeuduimme, pakkauduimme autoon ja lähdimme liikkeelle. Emme olleet päättäneet mihin menisimme ja keskustelimme siitä. Ennen Fiskarin risteystä Aarne huudahti ja minä painoin vaistomaisesti jarrut pohjaan. Pari sekuntia myöhemmin Fiskarin suunnasta tuli kovaa vauhtia rekka-auto joka yritti kääntyä Turuntielle. Se joutui renkaat luisuen koukkaamaan keltaisten viivojen yli, meidän kaistamme kautta. Jos Aarne ei olisi varoittanut olisimme ajaneet nokkakolarin. Se oli ihan selvä asia. Ajoin vähän matkaa eteenpäin ja pysähdyin linja-autopysäkillä. Minun piti hengittää. Meidän kaikkien piti vähän hengittää.

- Mä en melkein ehtinyt pelätä, Hanna sanoi.
- En mäkään koska mä aavistin, Aarne sanoi.
- Jatketaanko jo matkaa? Aurinkokin on noussut korkealle ja täällä on ihan kirkasta eikä ole enää pimeää, Hanna sanoi.
- Aurinko ei liiku, Aarne sanoi.
- Mitä?

- Se vain näyttää siltä.
 - Kyllä se nousee ja laskee joka päivä, olen mä sen nähnyt.
 - Se näyttää siltä. Maapallo on se joka liikkuu ja me sen mukana ja kuu maan ympärillä. Me kiidämme avaruudessa hirmuista vauhtia, hyvä jos emme sinkoa radalta pois.
 - Mä en usko sua.
 - Äh, ihan sama mulle. Aurinko ei kumminkaan liiku.
 - Aarne, älä puhu pikkusiskollesi noin, Maria sanoi.
- Näin Aarnen taustapeilistä. Hänen silmissään oli kylmä, jollakin tapaa mineraalinen katse. Ikään kuin hän olisi käynyt rajan takana ja näkisi nyt toisin tämän maailman ja meidät. Minun sydämeni hakkasi. En tiennyt mistään mitään. Vaikka yritin ajatella johdonmukaisesti ja järjellä minun sydämeni hakkasi enkä tiennyt mistään mitään.

– Miksi minusta joskus tuntuu kuin olisin vankina tässä kylässä?

– Oh, minulla on ollut sama tunne, Maria sanoi ja nauroi. – Me olemme vankeja vaikka olemme vapaita lähtemään milloin vain. Se on päänsisäinen juttu josta täytyisi päästä eroon koska muuten emme voi asua täällä onnellisina ja tyytyväisinä elämämme loppuun saakka ja sitä rataa...

Millaista on tavallisen ihmisen onni? Sitä miettii pieneen kylään muuttanut Matti, joka kirjoittaa iltaisin elämästään nelihenkisen perheen isänä. Idyllisessä kylässä tapahtuu paljon kaikkea kummallista ja ahdistavaa. Lähiseudun koulun seinään ilmestyy vihamielinen teksti. Kylillä pyörii tuntematon moottoripyöräilijä, joka ei puhu sanaakaan. Eräänä yönä Matista tuntuu, että taloon pujahtaa ulko-oven raosta kutsumaton henki. Matin poika alkaa selittämättömästi nähdä ennalta, jos jotain pahaa on sattumassa. Joka arkipäivä on kuitenkin samanlainen: vaimo Maria lähtee opettamaan, Matti vie lapsensa päiväkotiin ja kouluun ennen omaa työpäiväänsä.

Palkittu kirjailija MARKKU PÄÄSKYENEN tutkii kauniissa kirjassaan, millaista elämä on, kun pelko kuristaa kurkkua mutta onni pakahduttaa sydämen.

